

VIDOV DAN

Glasilo jug. napredne omladine

Ljubljana, januar 1924.

Leto III. — Štev. 4.

VSEBINA:

Z. A. B.: Fr. Prešeren. — Jože Kregar: Na tečaju srednješolcev. — Dr. I. L.: Vitezi duha. — Vestnik C. T. — Jugoslovansko dijaštvo. — Razno. — Zapiski.

PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA.

«Vidovdan» izhaja vsakega 15., razen julija in avgusta, celoletno stane 35 Din, za dijake 30 Din, polletno 18 Din, oziroma 15 Din, posamezna številka 4 Din, za dijake 3 Din.

:: Uredništvo in uprava: Ljubljana, Tomanova ulica 3. ::
Izdaja Centralno tajništvo jugoslov. napredne omladine iz Slovenije v Ljubljani. (Konzorcij «Vidovdan».)

Uredil: Redakcijski odbor. — Odgovorni urednik: Stane Rapè.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Karlo! Hvala za doposlanih pet pesmi. Žal, jih ne morem priobčiti. Pri prvi pesmi sta zadnji dve vrstici prve kitice lepi, toda nerodno izraženi. Druga kitica «O, Zora, Zora,» pa se že začena precej banalno. Pri «Srečanju» je res vse še precej «stkano», razen dveh končnih vrstic:

Sel sem jokajoč
v mrak tihotnih koč.

Ker je «Gazela» razmeroma najboljša, jo priobčujem tu. Če bi bil njen konec srečnejši, bi dobila mesta v sredini lista. Da čujemo.

Gazela.

O, da sem jaz dež, ki ga boš pila
in vrnila — zemlja!
O, da sem solnce, ki ga boš poljubila
in odbila — zemlja!
A mene boš s svojim plaščem pogrnila
— zemlja
in bom prah v tvoji veličini...

Tudi ideja «Bratu v bolesi» ni slaba; hotel si biti moderen (rastočih vijolin!!), pa nisi doumel moderne figure in parabole, in ko bi zadnja pesem ne izzvenela v omladeno «hrepenenje», bi bila dobra. — Ne išči «modernosti», poizkusi raje izraziti to, kar občutiš naravno, s čim preprostejšimi, toda novimi sredstvi. Videl sem, da se ti je to marsikje posrečilo. Pošlji še kaj in ostani zdrav!

Sr. K.

Niko! Spisa ne moremo celotno priobčiti, toda v odlomkih ga zagledaš v prihodnji številki. Pošlji še kaj!

Sr. K.

Nuša! Vaš prispevek sem pregledal, toda ne morem ga že sedaj priobčiti. Prvič, ker ni prostora, drugič, ker ne vem, kakšno bo nadaljevanje, tretjič, ker so tudi temu delu potrebne primerne opazke, ki Vam jih sporočim.

Sr. K.

Silva! Prispevek prav primeren. Ga priobčim. Tudi citatov pričakujem do 8. februarja.

J. K.

Sotrudnikom. Pišite pogosto, vsi! Piše se razločno, s črnilom, le na eno stran. Ker moramo naslednje številke izdajati točno 15., naj bodo vsi prispevki do 8. vsakega meseca v Ljubljani. V dopisovanju s sotrudniki bo uredništvo žigosalo vsak dopis s štampiljko, s tem je izključena vsaka mistifikacija. — V redakcijski odbor je stopil reallec tov. Kočevar kot četrti urednik. Priloga bo izšla vsakokrat, da bo le dovolj snovi.

Nadaljevanje članka «Vatroslav Jagić» smo morali vsled številnih nujnejših prispevkov odložiti za februarško številko, kar naj nam pisec in čitatelji blagovolijo opustiti.

M. TIČAR
LJUBLJANA
Šelenburgova ulica

priporoča veliko zalogo
šolskih in drugih potrebščin

Našemu dijaštvu priporočamo trdko

J. GOREC

Palača ljubljanske kredit. banke

Za nakup:

koles, pnevmatike, vseh potrebščin

Prvovrstno blago

Cene zmerne

Z. A. B.:

FR. PREŠEREN

(Ob 75 letnici smrti narodnega genija.)

Въ надеждѣ я и страхъ жилъ, —
Надежду, страхъ я отложилъ,
Душа пуста, но я не радъ:
Надежду, страхъ вону навадъ.

Θ. Корнѣ, Стихотворенія Фр. Прешерна.

Ziva resnica je: mnogo bolj kakor veliki narodi, so dolžni mali, da znajo primerno ceniti svoje prvoboritelje, da vidijo v njih najizrazitejše predstavnike svoje miselnosti, duševnosti, čuvstvenosti, skratka izvestne plemenske individualnosti. Ne morebiti hlinjen razlog ad hoc skonstruirane pietete in tudi ne bogomolsko jokava sentimentalnost, marveč krepka umska samozavest narodno-genetičnega očetovstva duševnega velikana in istočasno nebogljeno sinovsko hrepenenje po utirenje brezpotice v ravne kolotéčine nedvomne gotovosti — to so nagibi, da se retrospektivno razgledamo po svoji bodočnosti. Iz preteklosti je sedajnost, iz te bodočnost!

Pa ravno naš današnji slavljeneč — stoštiriindvajsetletnik še vedno osvežujočega nas duševnega življenja in betežen petinsedemdesetletnik telesne smrti — je najbrezobzirneje obračunal s tradicijo! Z zanosom zamaknjene vidca je v svojem prometejskem duhu spočel zamisli in izvršil dela, ki so s silo nebrzdanega elementa izzvala popoln preobrat njegove patriarhalno-naivne dobe. On je bil prvi Slovenec, ki je bil ponosen na svoj «narod brez narodnosti» in veroval v njegovo narodno bodočnost, on je tudi prvi, ki je svojemu rodu, iz katerega je izšel, izcizeliral pojem narodnosti do konkretne oblike, ko mu je v svojih nevenljivih poezijah dal najnужnejši korelat narodnosti z njega duševnim občilom, z literarnim jezikom. Obtoževati Prešerna zategadelj afronta proti ilirskemu pokretu ne gre, ker je bil v dnu svoje duše prepričan, da vrši z gojitvijo svojega materinskega jezika samo važno, v razmerah časa utemeljeno kulturno-zgodovinsko poslanstvo. Nepraktično in že v zasnovi neizvedljivo geslo Kollárjevega idealističnega panslavizma Prešerna pač nista mogla privlačiti spričo njegovega najvišjega narodno-kulturnega pedagoškega načela, da moraš narodu, ako ga hočeš izobraziti, pisati v njegovem lastnem, najlažje razumljivem jeziku. Pa bilo temu tako ali drugače, z našnjega stališča pripada Prešernu ta velika zasluga, da je zaustavil valove potujčevanja nad svojimi soplemenjaki, ki jih je s korenito izpremembo političnih razmer vsemodri krmilar usode še pravočasno privedel v varen pristan jugoslovanske državnosti. To je dovolj opravičilen — ako je tak sploh potreben! — argument proti tudi ne povsem praktični koncepciji Vrazovega ilirizma... In končno, kdo je pla-

stičneje in dalekovidneje upodobil današnjo, iz enega ekstrema v drugega kolebajočo dobo kot pesnik subjektivno lirične, a nič manj objektivne pesmi hipne negotovosti in večnega iskanja «Kam?»!

Vendar kulminacijske točke Prešernove slave ne vidimo v gornji narodno-politični formulaciji, temveč, kar dela Prešerna v naših očeh velikega za vselej in ob vseh jubilejih, je njegov meteorski sij v mraku preteklega fin de siècla. Kot človek zapadno-evropske svobodomiselnosti tendence je napravil prelom v slovenskih duhovih, kot pesnik pa nas je, preskočivši dotakratno zaostalost našo, potegnil v najrazboritejše in najkompliciranejšo literarno gibanje splošno evropske romantike, nam ustanovil pesniški jezik in za stalno določil našo pesniško tehniko, s čimer nas je približal višini ostalih kulturnih narodov. Kot navdušen Slovan pa je ravno pred sto leti napil mladeniškemu rodoljubju in domovinski ljubezni vseh pokolenj v svoji bodrilni «Zdravici»:

Mladenči, zdaj se pije
Zdravljica vaša, vi naš up!
Ljubezni domačije
Noben naj vam ne vsmrti strup!
Ker po nas
Bode vas
Jo srčno branit' klical čas. —

Jože Kregar:

NA TEČAJU SREDNJEŠOLCEV

Zadnjih deset let ne izkazuje nikakega organiziranega idejnega pokreta mladine. To velja še predvsem za napredne vrste; brezglavost in vsestrana neusmerjenost sta jih tlačili k tlom. Tega ni znal vsakdo prav razumeti, celo pokojni dr. Tavčar je zapisal, «da mladine več ne razume». Ej, reveži smo bili! K prejšnjim voditeljem napredne omladine nismo smeli po navodila, da ne profaniramo naše nepolitičnosti, pa čeprav smo bili kakor berači sredi ceste usmiljenja potrebni in za vse hvaležni. Pustimo! Saj smo zopet v toku, kljub vsemu in preko vsega, cilj je vzpostavljen, mi gremo naprej...

Naša pot ni nova pot. Endlicher jo je izgazil in Jenko in drugi, narodno-radikalni omladinci in Preporodovci..., njih pot nadaljujemo, ker še ni dovršena, čeprav je večji del Jugoslovanov že politično ujedinjen, in ker je v naši zemlji, s krvjo odkupljeni, še toliko neogretilih, mrtvih src.

Da nadaljujemo v duhu odličnih prednamcev, je Centralno Tajništvo zbralo za 28. in 29. december 1923. v Ljubljano mlade pobornike srednješolce na organizatorni tečaj. Uspel je v vsakem oziru, postal je pravi mejnik v našem pokretu. Udeležba je presenetljivo krasna, zlasti iz obmejnih postojank: Maribor jih je poslal 32, Celje 5, Ptuj 3, Murska

Sobota 3. Ljubljancev je bilo na tečaju 48, iz Kranja 14 in iz Novega mesta 5, skupno 110 udeležencev, od teh 36 tovarišic in 74 tovarišev. Razen onih iz Ljubljane so bili vsi ostali tečajniki nastanjeni v udobnem Akademskem kolegiju, skupno hrano so imeli v akademski menzi gospodarske zadruga «Jadran». Predavanja so bila v učilnici kolegija. Pri njih so sodelovali: gg. dr. Gregor Žerjav, dr. Albert Kramer, dr. Stane Rapè in tovariši Dolfe Schauer, Stojan Bajič, Ivan Kolar in Jože Kregar. Otvoritvi tečaja so prisostvovali funkcionarji C. T., zastopniki Inad. «Jadrana» in ljubljanskih srednješolskih društev, g. dr. Rapè za «Zvezo starešinstva» in ravnatelj kolegija g. prof. Jeran. Tečaj je otvoril predsednik Centralnega Tajništva tov. Dolfe Schauer, poudarjajoč nujno potrebo, zanesti sveže energije v srednješolska udruženja, da se s tem dvigne napredne vrste na predvojno višino. Dr. Rapè je pozdravil tečajnike v imenu «Zveze starešinstva», ki simpatično pozdravlja obnovljeno gibanje naprednega dijaštva in mu zagotavlja vso podporo.

Delovni program tečaja je razviden iz 3. štev. «Vidovdana». Prvi je poročal tov. Ivan Kolar «o pomenu in namenu dijaških organizacij», predvsem onih s kulturnim programom. Pričakoval sem v tem referatu organizatornega teoretiziranja, ogledovanje s praktične strani pa je bilo še bolj na mestu. Najidealnejšo organizacijo ustvari krožek istomislečih duš, kadar razgiba to svojo sorodnost v pokret, ki v njih raste spontano. Njih misli se stope v skupno, organizirano misel, močno, z veljavo in zmago. Je pa namen tudi posreden, tu se medsebojno vzgajajo mlade boreče se duševnosti. (Literarni krožki itd.) Motorna sila v njih leži v zdravem hotenju mladine po samostojnosti in udejstvovanju. «Mladoslovenska struja» iz 70ih let prejšnjega stoletja je pokrenila polet našemu slovenstvu, nas literarno dvignila preko molitvenikov in vražarskega slovstva in podžigala k politični svobodi. Ta Stritar-Levstik-Jurčičeva omladina nam je pri-

borila svobodo duha. Dosegla je to z literarnim delovanjem. Za «Mladiko» je prišla leta 1869. «Slovenija», naše prvo dijaško narodno-politično društvo, šest let nato pa v Gradcu «Triglav». Iz njih so izšli odlični slovenski voditelji, nov sunek so dali narodnemu političnemu življenju; po njih zaslugi smo dobili svoje ljudi na odgovorna mesta, je bila jeziku priborjena veljava v šoli, uradih in na javnem foru. Brez načelje pa je po mislih Levstika tista napaka, ki je bila nadalje in dolgo časa coklja temu pokretu. Ta nezdrav kaos odseva tudi iz publikacij «Slov. Matice» vse do leta 1896. To in pa nastop škofa Mahniča je dvignilo (v letih 1902. do 1905.) v življenje novo generacijo, na čelu ji mladi jurist Žerjav, ki je odklanjala kompromise in popuščanja. «Iz naroda za narod» je bil klic te narodno-radikalne omladine, ki je v družbi s srbsko omladino nosila med narod jugoslovanski nacionalizem in utešena v hrepenenju dočakala naše ujedinjenje. Povojna dijaška generacija še ni stopila z organiziranim delom na plan, čeprav narod od nje mnogo pričakuje! Kdo bo zadostil temu pričakovanju? Ne jaz, ne ti, ne on, ampak mi vsi; kako? Ne s šolarskim politiziranjem o strankah, marveč z idejnim in idealnim pokretom, ki živi v nas, a še ni našel besede, da bi pritegnil Tebe in mene k skupnemu delu. Poročilo je bilo sprejeto z velikim odobravanjem, mislim pa, da bi pod to temo spadalo še mnogokaj.

Tov. Dolfe Schauer je poročal «o obstoječih dijaških organizacijah sploh». Posrečeno je vzporejal sistem našega udruževanja s češkoslovaškim, ki je res vzorno, kjer je princip dela izveden do skrajnosti. Čehoslovaki so razmahnili dijaško gibanje takoj po prevratu. Januarja 1919. so ustanovili novo zvezo češkoslovaškega dijaštva: Ústřední Svaz čsl. studentstva (ÚSČS). O tem piše naš list št. 1/II. — V Svazu so akademska in srednješolska društva. Srednješolskim je osnovna edinica družina z več sekcijami; propagandna izdaja navadno svoj list. Turistovski krožki so pa priključeni čs. planin. društvu, dočim je naš Ferijalni Savez samostojen. Več družin je organiziranih v župo, več žup v osrednjo župo, kjer njena «inozemski komisija», deljena v za vsako državo separatno sekcijo, skrbi za stike z inozemskim dijaštvom.

Pri nas pa še nimamo tipično jugoslovanskih dijaških udruženj. Deloma — v Srbiji in Vojvodini — imamo češkoslovaškim podobne družine, deloma francoski tip literarnih krožkov, deloma pa ameriški tip zajednice-občine. Literarni krožki so razredne, kvečjemu zavodne organizacije z v imenu povedanim delokrogom. Zajednico je uvedel k nam univ. prof. dr. K. Ozvald in se je obnesla. Umevno je to občinskemu aparatu podobno urejeno udruženje nepripravno za vsak obsežnejši idejni pokret. Kot primer organizacije-družine poroča poročevalec podrobneje o družini «Pouka», ki deluje na gimnaziji v Šabcu. Srednješolska društva so udružena v «Savezu jugoslovanskih

srednješolskih udruženj», kojega IV. kongres je uvedel župne uprave, za Hrvatsko na Sušaku, za Slovenijo v Celju. Uspeh Saveza žal ne odgovarja stavljenim nadam. Pod vplivom težkega političnega vzdušja je izstopil iz Saveza del hrvatskih organizacij. Tudi med ostalimi udruženji ni enotnega naziranja predvsem o členu VI., točka d) Saveznih pravil, ki je bila na vseh kongresih Saveza stalna spodtakljiva točka. Zato imamo od V. kongresa naprej dva Saveza z bistveno istimi cilji. Škoda! Direktni spoj družin s Savezom je slabši od onega potom žup. Da vsaj Slovenijo v tem oziru dvignemo, smo ustanovili Centralno Tajništvo. Preko podobnih udruženj, če se osnujejo še v ostalih pokrajinah države, ne bo težko priti k solidnemu dijaškemu Savezu. O udruževanju katoliškega dijaštva pri nas je tov. Schauer premalo povedal. Smatram to za potrebno, saj kljub široko narodnim ciljem delujemo predvsem lokalno, v Sloveniji, kjer je baš to dijaštvo nujno poznati. Prostor za tozadeven članek v «Vidovdanu» mu je že zagotovljen. Omenil je dalje Ferijalni Savez (F. S.) in prešel na akademska društva: strokovna, kulturna in politična. Zadnja prihajajo že tudi v Ljubljano, več jih je v Zagrebu, predvsem pa v Beogradu. Podal je izčrpno statistiko akademskih društev, ki pa tudi nimajo svoje reprezentance, celo za posamezne univerze ne. Smo še daleč za Prago! Jugoslovansko dijaštvo je tudi član Mednarodne dijaške konfederacije, ustanovljene leta 1919. v Strassbourgu. Naj nam ostane češkoslovaško študenstvo svetel vzor! Mnogo resnega dela bo treba, da nadoknadimo zamujeno. Ustvarimo čimprej jugoslovanski Svaz!

«O idejnih smernicah dijaštva» je poročal g. dr. Gregor Žerjav, ki je pred dvema desetletjema osnoval in vodil tako zvani narodnoradikalni dijaški pokret (katerega treba seveda strogo ločiti od današnje narodnoradikalne politične stranke, ki je na čisto drugih temeljih nastala v Srbiji). Njegova izvajanja iznašam obširneje, mislim, da s tem koristim naši stvari.

Prva slovanska dijaška udruženja so gojila predvsem družabnost. Tudi tega ni prezirati niti danes, kajti Jugoslovenom in predvsem Slovencem manjka družabne uglajenosti. To slabi naš vpliv, kajti neverjetno je, koliko zaleže v javni in zasebni diplomaciji način, kako serviraš misel. Društva s samo družabnimi cilji seveda dolgo niso mogla zadoščati mladini. Vedno ostreje se je izrazila narodna misel kot združevalni moment. Ko so se začeli prvi resni kulturni boji v Sloveniji, je dijaštvo po večini krenilo na svobodomiselno stran. A popolnoma so se ločili naprednjaki od klerikalcev, ko se je po Mahničevem delu izkristaliziral borbeni klerikalizem v Sloveniji. Klerikalci so bili avantgarda S. L. S., liberalci pa za tedanjo narodnonapredno stranko. Ob enem je cvetelo kopiranje tako zvanega burševstva, ki je med Nemci združevalo vse nacijsko dijaštvo. K nam so prišle bolj njegove slabe plati: organizirano pijanstvo po križevačkih štatutih, objestni nastopi,

ki so bili slabo v skladu s siromaštvom dijaka. Leta 1901. je nastopila tako zvana narodnoradikalna struja, ki je v program postavila načelo, da se narodni dolžnosti imajo podrediti vse druge. Doma je namreč tedaj obstojala politična zveza liberalne stranke s kranjskim nemškim veleposestvom. Prinašala je trenutne taktične koristi, a za nacijsko zavest je bila deficitna. Zato je narodnoradikalno dijaštvo nastopilo proti liberalni stranki. Napram sabljaštvu, «viteštvu» v reševanju časti, povečevanju pijanstva se je širilo zmisel za pozitivno delo, zlasti za drobno delo za ljudsko prosveto. Tudi se je tedaj prvič začelo obravnavati dijaško socialno vprašanje po dijaštvu samem. Iz tega gibanja se je od leta 1903. vršil prehod v j u g o s l o v e n s k i nacijonalizem. Prvi kongres jugoslovenskih akademikov (1904, kamor so prišli tudi Bolgari) nas je seznanil z najtežjimi problemi, zlasti tudi z macedonskim. J u g o s l o v e n s k i nacijonalizem med dijaštvom pa je posebno vzplamtel po osvobodilni vojni leta 1912./13. Zraven «Omladine» je idejno inicijativo v smer revolucionarnega Jugoslovenstva potegnili nase najmlajša struja po idejah dr. Jovana Skerlića, ki je končno izdajala pod uredništvom A. Jenka svoj «Glas Jug a». Po osvobojenju se dijaštvo orijentira v novih odnošajih.

V idejnem oziru je po prejšnjih generacijah mnogo pripravljalnega dela že dovršenega. Tu treba nadaljevati. Ideje narodnoradikalne omladine se širijo danes po politični stranki. Pred 20. leti je ravno g. dr. Žerjav postavil stališče, naj dijaški pokreti ne bodo privesek političnih strank. V idejnem oziru smo lahko enotni s politično stranko. A v praktični politiki je polovica v raznih taktičnih odločitvah, za katere nikakor ne kaže, da se naraščaj nanje veže. Politična stranka, ki zastopa naše idejne smeri, bo najbolj hvaležna, če ji dijaštvo svobodno vzgoji naraščaj sposobnih delavcev, ki bodo sposobni po kritičnem premotrivanju prinesiti v stranko nove misli in delo.

Dijaštvo naj predvsem združuje idealističen in optimističen pogled na družbo. Od nekdaj je boj med tistimi, ki verujejo v napredek, in onimi, ki ga zadržujejo. Eni verujejo v ustvarjajočo silo človeške volje in znanja, drugi so pasivni in se dajo vleči naprej. Dijaštvo naj vzgaja optimizem, ki veruje, da se s pozitivnim delom dá ustvariti nekaj boljšega. Zatičajte torej neplodno kritikastvo in naduti cinizem, ki ubija in utaplja talente. Naj bi bilo naše dijaštvo v tisti optimistični fronti človeštva, ki je sicer vedno manjšina, a je vendar agent m o v e n s človeške civilizacije. Ta optimizem nas usposablja tudi za boj za našo idejo med Slovenci, če je tudi tu nazadnjaštvo v veliki večini.

Glavna točka našega programa je nacijonalizem. Internacijonalisti iz nelepih strani nacijonalnih bojev sklepajo na pravilnost svoje vzgojne metode, ki odklanja gojenje narodne zavesti. Ta metoda nam

je do osvobojenja po socijalističnih organizacijah n. pr. v Mariboru ali Trstu več škode povzročila kakor tuje bojne organizacije. Vplivala je na Slovence naravnost raznarodovalno. Treba nam je borbenenacionalne vzgoje. Tudi ob povsem razviti nacionalni zavesti ni izključena internacionalna kooperacija za skupne cilje, če ne nasprotujejo interesom naroda. Narodni čut je čut bratske solidarnosti ljudstva, ki ga družijo bivanje na sklenjenem ozemlju, narodni jezik, krvno sorodstvo, skupna zgodovina, pa tudi enakost usode. To ni čut na odpoved, ljubezen od danes do jutri, ampak elementaren občutek odgovornosti za skupno usodo. Moč naroda je v ravni razmerju z močjo njegove narodne zavesti. Velik narod, ki ne čuti svoje skupne usode, je majhen in nima udarne moči. Tak narod smo ta hip žal tudi še mi Jugoslovenci. Kar se tiče zavesti, smo narod, ki nastaja.

Stoletja je potreboval francoski narod, da se je stvaril v mogočno celino. Danes je vsak Francoz fanatično zaveden. In ko je že povsem osvobodil vse svoje dele, še prav posebno goji svoj nacionalizem, da se vzdrži na vodilni višini. Italija, stoletja v razcepu, je združena v nacionalni ideji vrgla vso vzgojo naraščaja v fanatiziranje za Italijo. Danes je žela to investicijo, ki jo je usposobila za vstop v borbo velikih narodov. Nobenemu narodu se ni njegov nacionalizem tako sijajno obrestoval kakor laškemu. V vojni premagani narodi vsi sanjajo o osveti. Za novo preizkušnjo mi še nismo pripravljeni. Zato moramo forsirati nacionalno vzgojo na vsak način. Zato smo tako nervozni v tem vprašanju in fanatično širimo borbeni nacionalizem, da se pospeši razvoj in ne bo v odločilnem trenutku prepozno.

Pri ujedinevanju moramo z vso pazljivostjo upoštevati razdrsevalna dejstva, ki zgodovinsko postoje. Na našem področju so se spopadle tri verske velesile, mi pa smo plačevali račun, ki nas stane stoletja svobode. Versko vprašanje se mora tako tretirati, da ne zavira ujedinevanja. Svobodomislecij gojimo versko strpnost in spoštovanje vsakega verskega čuta. «Brat mi je mio, koje vjere bio.» — Mnogim dela velike težave dejstvo posebnega književnega jezika slovenskega. Književna slovenščina ni stara, a nam je prinesla že mnogo koristi. Naš narod ima torej dva književna jezika in na tej podlagi hočemo delati naprej k večjemu kulturnemu ujedinenju. A Slovenci grešimo, ker preveč gledamo le svoje torišče. Ne vemo, kaj se ustvarja v Zagrebu in v Beogradu. Kulturni material knjižnih založb tamkaj, v Sarajevu, Novem Sadu, Dubrovniku, ta je ogromen. Vse to je naš skupni kulturni zaklad. Nova generacija, ki bo duševna lastnica tega velikega zaklada, bo uvidela srečo, da pripada ujedinenju jugoslovenskemu narodu.

Govornik je citiral izrek Frana Levstika, ki primerja naš jezik široki reki, ki se je razlila v dva rokava. Ni treba umetno izsušiti enega rokava, ampak celo strujo voditi tako, da se pozneje

zopet združi. Naša nova generacija naj gleda, da popolnoma obvlada oba književna jezika. Sicer pa priporoča govornik, da se ogibamo jezikovnih preprirov. Slovenci smo razpoloženi za črkarske pravde.

Nismo za nivelizacijo, a kulturni zaklad naj postane enoten in skupen. Že obstoječi material v pestri in lepi svoji različenosti naj se obdeluje v duhu jedinstva.

Čut jugoslovenske narodne zavesti ne sme in ni treba, da pride v konflikt s plemensko zavestjo, ki je početnik, iz katerega se je razvila narodna zavest. Prej smo se vzgajali z omejenim terenom do Sotle in Kolpe. Zdaj se nam je srce in solidarnost proširila preko malih granic. Smo odločni Slovenci in ponosni na to, a to nas nič ne ovira v naši jugoslovenski narodni zavesti.

Govornik je nato za vzgled objasn timerje med plemenskim in narodnim čutom. Med drugim je omenjal Francoze, ki imajo ravno tako svoja plemena, a celo jezikovno povsem različne grane, n. pr. Bretonce, ki se zavedajo kot taki in govore in pojo po svoje, a bi bili kruto razžaljeni, ako bi jim odrekel, da so člani velikega francoskega naroda.

Kot nadaljnjo točko dijaku potrebnega nazora je govornik nato obdeloval načelo demokratizma, ki ga moramo imeti ne le na jeziku, ampak v srcu in vsej praksi, politični in nepolitični. Odločno svari pred nadutim frakarstvom, ki odtuja je od ljudstva in ostale inteligence. A demokratizem ni v tem, da se ponižamo k nizkim instinktom mase, ampak dvigajmo jo k sebi navzgor z argumentiranim razumom, a tudi z iskrenostjo in prisrčnostjo, ki je pol vzgojnega uspeha. S stališča demokratizma je razredno in stanovsko izoliranje pretirano.

V boju za kruh demokratskočuteči človek stoji ob strani slabejšemu. Govornik nato obdeluje socialno vprašanje, ki ni le želodčno. Tudi moralčne sile vlečejo človeštvo naprej. Egoizem in kolektivizem tekmujeta. Eden je gonilna sila, drugi je regulator. Mi bi hoteli sintezo obeh, da iz obeh izberemo dobre strani: ustvarjajočo moč individualizma in razdelitev napredka na čim širše plasti naroda.

Poročevalec je pozval na delo za nra vno povzdigo naroda, na boj proti alkoholizmu in raznim nra vnim in zdravstvenim izrodkom. Slovenec je glavni pijanec med Jugosloveni.

Končno je govornik obravnaval vzroke, za kaj smo svobodno miselnega svetovnega nazora. Kakor odklanjamo gospodarski liberalizem, tako priznavamo velikanske ideje duševnega liberalizma. Avtoritativne verige so zadrževale napredek človeštva skozi stoletja. Zloraba cerkvene moči in bojazen absolutističnih prestolov pred svobodno mislijo so značilne zavire človeštva, dokler ni francoska

revolucija sama in v svojih posledicah raztrgala verige gospodarske, še bolj pa duševne, in peljala človeštvo v nečuven polet duha. Človek se najbolj razvija duševno in usposobi za samostojno ustvarjanje, če je s v o b o d e n, če ni vezan na suženjske predpise, in raziskuje brez predsodka in brez strahu, da bi ne našel česa, kar je za kogarkoli opasno. Samo resnico iskati in širiti, to je cilj in metoda svobodomisleca. In tudi za vzgojo našega ljudstva, mislimo, je edino ta metoda, ne pa vezanje na avtoritativne meje, plodonosna. Svobodomiselno vzgojeno ljudstvo bo na vseh poljih za samostojno ustvarjanje najsposobnejše.

Govornik je zaključil z željo, naj bi omladina pomogla vsem tem idejam do popolne zmage.

Dr. Stane Rapè je poročal «o naših srednjih šolah». Poudarjal je potrebo reorganizacije srednjega šolstva in to posebej še z ozirom na razmerje, ki vlada med profesorji in dijaki. Na praktičnih primerih iz vsakdanjega dijaškega življenja je dokazal škodljivi vpliv tradicionalnega postopanja pri ustvarjanju discipline na zavodih ter se ogreval za samovladanje dijakov po vzorcu ameriških vzgajališč. Napredek pri vzgoji se ne kaže v novih učnih načrtih, ampak predvsem v postopanju profesorjev napram dijakom, pri čemer se naj prvi zavedajo, da je študentu predvsem potreba pokazati in mu svetovati kako naj se poprime svojega študija, dajati mu smernice za ekonomsko izrabo sil nato pa šele pristopiti k poglobljanju v pravi študij. S tem se vzbuja v dijaštvu veselje do učenja in se mu obenem poda tudi podlaga za samoizobraževanje ne le po končanem študiju na zavodu, temveč tudi za časa poseta šole bodisi v društvih bodisi izven njih.

Odločno se ogreva g. predavatelj za dijaško udejstvovanje v primernih kulturnih dijaških društvih, ker samo tako udejstvovanje more dijaku nuditi sposobnosti, ki jih zahteva pozneje od njega vsakdanje življenje. Organiziranemu dijaku nudi društveno življenje dovelj prilike spoznati potrebo discipline za vsakdanjost in ga s tem navaja na pravo razumevanje dolžnosti tudi v šolskem življenju. Soodgovornost, ki jo tak dijak nosi, vpliva nanj osvežujoče, obenem ga pa napravi zrelejšega. Iskanje za potjo, ki naj ga vodi do stavljene cilja, ga dela iznajdljivega, daje mu prilike, da vežba svoje duševne sile tudi v prostovoljnem delu in vzgaja na ta način v njem iniciatorno silo, ki jo baš slovanski tipi tako zelo pogrešajo. Končava s pozivom, da dijaštvo samo pripomore k reformi šole in to s pritiskom na profesorski zbor, ki naj upošteva upravičene težnje in jim nudi primerne pomoči, odnosno naj jim daje prave smeri z blagohotnimi nasveti.

Tov. Stojan Bajič je predaval o o r g a n i z a c i j i, nje sestavi in delu. Najprej je podal sociološki pomen organizacije, nje udejstvovanje v človeški družbi. Nato pojem organizacije in s tem v zvezi pravno stran organizacije (pojem pravne osebe, država in društva,

imovina društva itd.). Pravila, ki tvorijo ustavo društva, in poslovnik, njih dopolnilo, ter njih medsebojno razmerje je obrazložil predavatelj na praktičnih primerih. Iz pojma pravil je izvedel pojem kompetence posameznih društvenih organov, katerih namen in vlogo je pregledno omenil. Temu teoretičnemu delu je sledil praktični: Kako naj dela organizacija, kako naj vrši svoj program. To vrši društvo potom odsekov, izmed katerih se je predavatelj obširno pečal s kulturno-znanstvenim, ki naj prireja predavanja in akademije, in v zvezi z njim važni govorniški krožek; dalje z glasbenim, dramskim, literarnim, športnim in tudi zabavnim, ki naj preskrbi društvo z izdatnimi gmotnimi sredstvi. Društvena čitalnica naj ima na razpolago literarne in znanstvene revije ter dnevnike. Nato je prešel na propagando organizatornega dela ter podal praktična navodila, kako zainteresirati mlado omladino za naše ideje, kako jo pritegniti nase in uporabljati sile v delu organizacije. Pomen propagande je posebno važen tudi z ozirom na nam nasprotne organizacije ter za naše stališče napram javnosti. Poziv na požrtvovalno delo v zmislu obrazloženih načrtov je zaključil predavanje.

Glavne misli predavanja tov. Stojana Bajiča o temi «Študent in politika» je objavil naš list v letošnji 1. in 2. številki.

Dr. Iv. Lah je poročal «o zgodovini dijaških organizacij», ki se pričenja istočasno z zgodovino slovenske srednje šole. Omenjal je dijaško udruževanje za časa Trubarja, voditelja srednješolske mladine Bohoriča, nasprotovanje jezuitov, reformo šolstva po Mariji Tereziji in označil Frana Levstika kot prvega resnejšega organizatorja dijaškega udruževanja. «Vajeveci» so prva srednješolska organizacija. Za njimi se je dijaštvo še mnogokrat poskušalo organizirati, a ni uspelo; srednješolska ravnateljstva in avstrijski sistem sta pazila, da ne žraste kje revolucionarna misel. Prvi veliki dijaški shod leta 1868. v Šiški pa se je že navduševal za Mlado Slovenijo, v Stritarjevih časih je mladina podpirala novo literarno smer. Na srednjih šolah pa se pojavi gibanje «Nove Nade», zelo obširno, segalo je do I. razreda, v njej je bil že zapopaden jugoslovanski program. Voditelji so bili Dalmatinci, žarišče gibanja je bil Sušak. Novi Nadaši so se porazgubili v poklicih praktičnega življenja, zato je stopilo na plan narodno-radikalno gibanje, s katerim je dr. Žerjav presadil program Nove Nade realno na slovenska tla. Znano je delo te omladine pri «Prosveti». Iz Dalmacije pa so se zopet dvignili Preporodovci, zavračajoč boj s klerikalizmom, gradeč na osnovi velike jugoslovanske ideje. Iz Srbije je prihajal k nam «Slavenski Jug» Laze Markovića. Duh takratne omladine se je sijajno izkazal ob priliki štrajka v marcu leta 1913.

Govornik oriše nadalje ponašanje dijaštva med vojno in po prevratu ter zaključi poročilo s pozivom na sedanjo generacijo: «Vi ste

torej dediči lepe preteklosti, ostanite zvesti ideji Preporodovcev in delujte vsepovsodi v zmislu graditve naše svobodne države!»

O «Vidovdanu» in njega pomenu, o organizaciji redakcijskega odbora in uprave je poročal član uredništva. K delu za «Vidovdan» treba pritegniti i srednješolce, da postane list res naš, nas vseh. Na vsakem zavodu je treba organizirati sotrudnike v lokalno souredništvo in imeti povsod pridne in vestne poverjenike. Z «Vidovdanom» je treba dvigniti na pozornico mlado svobodomiselno generacijo jugoslovenske omladine. Kdor se le toliko ojunaci, da pošlje svoj prvi prispevek v list, se je s tem že pripojil gibajočim silam našega pokreta in to tako močno, da je njih usoda njegova usoda, «Vidovdan» pa vsakomesečno, težko dočakano pismo prijateljev sobojevnikov. Tega «ojunačenja» pa si želimo od vseh.

Poročilo g. dr. Alberta Kramerja o dijaškem tisku, podano nazorno, ogrevajoče, z bogatimi lastnimi izkušnjami podprto, in polno tistega nekdanjega optimizma je za našo dijaško generacijo, predvsem za njen «Vidovdan», predragocen prispevek. Poročevalec je podal razvojno pot časopisja od prvih početkov v obliki poslovne trgovske korespondence srednjega veka do današnjih modernih dnevnikov. Časopisje danes ni samo osma velesila na svetu, ampak glavna sila človeške družbe. Z njim se prenašajo ideje prav v zadnje selo, v novinah se porajajo nove ideje, se bore, izkristalizirajo. Dnevno nas prepričavajo z argumenti, nas tiščijo v svojo smer mišljenja, dnevno smo pod neprestanim pritiskom njih programa. Dober list napravi nas pristopne idejam prosvitljenosti, politične svobode. Vse moderne prometne iznajdbe so na razpolago časopisju, v upravi in uredništvu so zaposlene specijelno izvežbane moči. V novinarski službi pri nas je danes cela vrsta mož, ki so nekdanj sodelovali pri dijaških listih.

Dijaški list igra v vrsti študentstva velepomembno vlogo. Tu se pojavlja dijaštvo sebi samemu in javnosti s svojimi idejami in organizatornimi sposobnostmi, tu se uri v zmožnostih duha in srca, tu se uči tudi realnega gospodarstva, solidnega dela, ob njem si ustvarja značaj.

«Dijaški list ne bi smel biti revija, ki naj razpravlja samo visoka filozofska vprašanja, do katerih se povzpno le izvzetki;» to je po mojih mislih potrebno svarilo tudi za naš «Vidovdan», ki nikakor ne sme biti revija srednješolskega in visokošolskega filozofa, niti ne tak, da se ga odklanja kot dolgočasnega. G. poročevalec vidi vlogo dijaškega lista v tem, da naj spaja dijaške vrste v eno celoto, da nosi in brani njih ideje, gradi in argumentira. Obstoj dijaškega lista je dokaz, da je ideja, za katero dijaška struja gre, živa, in da ni samo formalno dvignjena na štčit, ampak da gre je, najprepričevalneje dokazuje, da je življenje živo in zdravo, da se ni bati, da bi v začetkih zamrlo. Glede sotrudništva je sedanje uredništvo «Vidovdana» popolnoma na strani g. poročevalca: da ni namreč nobeno vprašanje našega narodnega, zlasti tudi

dijaškega življenja dovolj malenkostno, da ne bi prišlo v naš list, le če je nazorno gledano, jedrnato in lepo sestavljeno. G. dr. Kramer ne bi vsebine lista odredil le teoretskim razpravam, tudi na videz manj važnim zadevam bi odločil mnogo prostora. Zato je napačno, če se zbira krog lista le p r v e ljudi. Tu morajo biti vsi, ki se kot inteligentni mladi ljudje upajo napisati razpravo, poročilce, vest, o čemerkoli. List je dijaku glavna šola za bodoče življenje. Šolajte se vsi! Za napreden pokret ne pomeni nič ta, ki ničesar ne pokaže v kulturi in politiki, ki ostane le «ljubitelj» teh lepih stvari. Kajti danes je vrednost posameznega nacijskega življenja ceniti po tem, v koliko doprinaša k onim silam, ki naj nesejo narod naprej, k svobodi.

Med našimi sotrudniki so mnogi praktično razpoloženi, in niso vsi nadarjeni, da teoretizirajo o idejah, ki gibljejo pokret. «Učite se discipline misli, vztrajnosti, treznega in točnega izražanja, to je ena najdragocenejših stvari, ki si jo za življenje pridobite.»

Velevažen činitelj vsakega lista je njegova uprava. Našo «Omladino» voditi je bilo že z materijelnega stališča težka stvar. Kako kritično je bilo včasih pri Blazniku! Tu smo se naučili organizirati in upravljati. «Le solidnost v tem čisto gospodarskem poslu more list držati v življenju.» Uredništvo lista smo imeli v Gradcu, tisk v Ljubljani, glavni štab je bil na Dunaju, nekaj jih je bilo v Pragi. Na vsakem zavodu pa smo imeli poverjenike, ki so razpečavali list, in stalne dopisnike. Njih poročila so morala biti točno ob določenem času na urednikovi mizi, zvezo z inozemstvom so oskrbeli naši tamkajšnji študentje. En del lista je bil odmerjen praktičnim člankom, (potovanja, organizacije, statistike), za idejo in teorijo je skrbel uvodnik. Nam je bilo to težje, saj smo šele postavljali program. «Vi vodite slovenskega študenta, da se preko ožjih granic stalno ozira po širni domovini. Dajte mu stik s hrvatskim in srbskim mišljenjem! Udomačujte se v kulturnih prilikah enega in drugega plemena.» Učite se srbohrvaščine, tudi v njej spisujte sestavke.

«Dobro urejevan, od zvestih naročnikov podprt list, ne veste, kako močno samozavest to daje!» Sistematično delo za dobro idejo mora donesti uspeh, čeprav je tu tisoč ovir! Delavce združi tako delo v nikdar zlomljivo fronto in v najpristranejši odnošaji. «Ono delo, ki sem ga kot dijak vršil, to je delo, na katerega me vežejo najlepši spomini in občutek največjega zadoščenja. V najtežjih trenutkih sedanjih let se vračam v tista dijaška leta po vse ozdravljiv optimizem.»

Dragocene besede! Kakor da je utočila sedanjost in so odprte delavnice omladincev v Gradcu, Dunaju, Pragi, Ljubljani... popisani listi, utrujene oči, ... aureolo Mater! ... rakev, ječe, ... med gromom in strelo jih sodi sodnik, v enem ob Judenburžanih vse druge njegove, ... po umiranju v Albaniji jih sprejme smrt na otok mrtvih, ... «vi vsi, ki ste seme...», toplo je zagrelo v našo predavalnico, zadišalo prijetno po

onih dneh ustvarjanja narodnoradikalne omladine, blagoslovljenih tako veličastno v njih optimizmu... v tem razpoloženju nas je srečala želja g. predavatelja: «Naj bo med vami vse polno samih urednikov in vsi bodite sotrudniki.» V slovo in naročilo smo prejeli: «Nesite s seboj naših sestankov predvsem domov: novo probujeno veselje do dijaškega dela, novo probujeno voljo, da premagate težkoče, da ostanete v dobrih-medsebojnih stikih in da to duševno prijateljstvo poneseš potem ven v otvorjeno življenje kot najdragocenejši zaklad svojih mladih let.»

Zvečer se je vršil v dvorani «Naprednega dijaškega doma» izvrstno uspeli komerz. Posetili so ga poleg številnega ljubljanskega dijaštva i odlični prijatelji napredne omladine: dr. Žerjav, podstarosta Jugoslov. Sokolskega Saveza E. Gangl, dr. Brezigar, zastopnik «Starešinske Zveze» dr. Rapè, v imenu Primorcev dr. Puc, ravnatelj kolegija dr. Jeran, za Kolo jugoslov. sester ga. Engelmanova i. dr. — Iz številnih lepih nagovorov je sijalo globoko zadoščenje, da je napredno dijaštvo zopet na svojem mestu.

Dr. I. L.:

PISMA MLADINI

(Konec.)

1. Vitezi duha.

Razumljivo je, da ne moremo biti vsi ene stranke; po prevratu je naša mladina krenila precej na levo: to je bilo tem bolj nerazumljivo, ker bi se mislilo, da je šele z ujedinenjem prišel za mladino čas pozitivnega dela. Obča svetovna smer in domače razmere, borba za obstoj in nezadovoljnost z vsem, kar je in kakor je, vse to je ubijalo smisel za višje cilje in začela se je splošna negacija. Tudi negacija duha — prevladal je materijalizem. In vendar je bila ravno mladina poklicana, da stopi krepko na čelo ustvarjajočega jugoslovenstva. Znamenja zadnjega časa kažejo obrat na boljše.

Stara aristokracija izumira — pri nas je je bilo sploh malo ali nič — prihaja čas duševne aristokracije. Ni treba, da pojmujejo to besedo v slabem smislu. Ko bi bila ruska aristokracija vršila svojo dolžnost, ne bi bilo prišlo do poloma slovanske države. A tudi duševna ruska aristokracija s svojim večnim negativizmom, anarhizmom in nihilizmom ni vršila pravilno svoje dolžnosti, zato je zavladala diktatura trebuha, in inteligenca pri tem največ trpi. Res je to samo prehod, — kakor vsaka revolucija — toda modri in politično zreli narodi se izogibljejo revolucij s tem, da uveljavljajo potrebne reforme, ki so v korist družbi in državi (Anglija, Amerika). In tu je glavno delo inteligence, ki mora biti vodilna sila naroda, kakor je intelekt (razum) vodja našega življenja. Narod, ki ne prizna inteligence, je telo brez glave, inteligenca, ki ne služi narodu, je glava brez razuma. V obeh

slučajih trpita oba dela, masa in inteligenca, harmonijo med obema tvori šele zdrav narodni organizem.

Rekli smo, da je duševna aristokracija poklicana, da prevzame vodstvo sedanjega človeštva. To se že vrši. Razne diktature so samo dokaz, da prehaja Evropa iz revolucionarnega kaosa v nov red in disciplina, ki jo opažamo pri nekaterih narodih z diktatorskim vodstvom, je samo dokaz, da tudi mase priznavajo **potrebo reda in dela**... Stara Katonova zgodba o delih človeškega telesa se zopet ponavlja... Razgled po sedanji Evropi je za nas zelo poučen: v tistih državah, kjer vlada delo, red in mir, se celijo rane vojnih let, raste blagostanje in začenja se novo veselejše življenje; tam, kjer tega ni, je propad. Naša mladina se mora vprašati: kje hočemo biti mi? Obnova Evrope pa — kakor vsaka obnova — se ne more vršiti drugače, kakor pod umnim vodstvom inteligence. Pri tem delu se lahko najdejo inteligenti vseh strank razen onih, ki inteligenco zanikajo.

Ako kdaj, morajo danes stopiti v ospredje vitezi duha. Tudi «vitez» je beseda, ki spada po mnenju sedanjega sveta v staro šaro, zato je na svetu zdaj malo viteštva, t. j. plemenitosti v duševnem smislu. Svoj čas so bile tako zvane viteške akademije, t. j. šole, na katerih so se vzgajali plemiči (naše sedanje gimnazije). Želeti bi bilo, da bi akademiki naših sedanjih univerz postali duševni plemiči. Vitezi duha! Ne mislimo pri tem na klativiteze, ampak na one viteze, ki so šli v boj za velike ideje in so se borili za pravico in resnico. Vlada trebuha je vlada «fausttrehta». To je čas propada. Premagati ga morata glava in srce, oboje mora družiti v sebi, kdor hoče biti vitez duha. Vitez duha ne bo zaničeval ne sebe ne drugih, ampak bo gojil spoštovanje do človeka in pojde sam z dobrim zgledom pred drugimi. Trebuh je gotovo za življenje istotako važna stvar kakor glava, ampak ga ne bo dal na svoj ščit in ne bo trdil, da je njegova vsebina enaka možganom.

Akademsko mladina je preživljala vse **dobe v duhu časa** in je sprejemala vloge, ki so ji bile dodeljene v razvoju naroda. V srednjem veku je iskala svetih resnic, renesansa in reformacija sta našli v nji svoje navdušene pristaše, v tridesetletni vojni je stopila v vrste bojevnikov, potem je stopila v službo nove mode, ob francoski revoluciji je bila glasnica svobode, enakosti in bratstva, ob začetku devetnajstega veka je stopila na čelo narodnih borbilcev — in sedaj?... Dve poti sta: ali odreči se svojega vzvišenega poklica in iti z maso, ki ne priznava inteligence, ali pa stopiti v službo domovine in delati za obnovo, ki naj ustvari lepši bodoči svet. S samim negativnim politikarstvom ne bo uspehov. Vitez duha mora razumeti težave in slabosti svoje dobe, zato ne sme samo obsojati in kritizirati, ampak delati in pomagati. Kadar se bo inteligenca zopet zavedla svojega poklica v narodu, bo ozdravljenje naših sedanjih razmer hitro napredovalo. Ne

gre za to, ali je v tej ali oni stranki vse prav, gre za ideje. Vitez duha ne sme biti malenkosten, malenkostnost nas dela majhne; ta tako slovenska lastnost ustvarja tiste male stranke, ki najbolj kažejo našo politično nezrelost. Le v velikodušnosti bomo veliki in v velikosti bomo zmagali.

Domovina vas čaka, tista domovina, ki da vse, kar ima, in je vendar ne ljubimo samo zaradi tega, kar nam da, kakor svojo mater nismo ljubili samo zaradi kruha... Vitezi duha, ali razumete njen ključ! Ona je materija, a ko bi ne bilo ideje, bi ne bila to, kar je, mati-domovina, in kam bi šel takrat narod — njen sin?

Vi pa ste poklicani, da ji služite s svojimi silami zato, da ne bodo v nji samo sužnji trebušov — ampak tudi vitezi duha!

VESTNIK CENTRALNEGA TAJNIŠTVA JUG. NAPR. OMLADINE IZ SLOVENIJE.

Zahvala. Vsem, ki so doprinesli k izvrstnemu uspehu dvodnevnega srednješolskega tečaja (28. in 29. decembra pr. l.), se iskreno zahvaljujemo. Predvsem gre zahvala gg. ministroma n. r. dr. Žerjavu in dr. Kramerju, dr. Lahu, dr. Rapétu, tovarišem Bajiču, Kolarju in Kregarju za njih predavanja in g. ravnatelju Akademskega kolegija profesorju Jeranu za obilen trud pri prehranjevanju in nastanitvi gojencev tečaja. — Zahvaljujemo se tudi vsem onim, ki so sodelovali pri komerzu, zlasti gg. Žerjavovi, Brezigarjevi, Pucovi in gdč. prof. Vrtovčevi ter gdč. Korenjakovi in tovarišu Puglju. Prav tako se zahvaljujemo zabavni sekciji Inad. «Jadrana» za uspešno sodelovanje pri komerzu. — Za Centralno tajništvo jugoslov. napredne omladine iz Slovenije: Dolfe Schauer s. r., t. č. predsednik; Mirko Pibernik s. r., t. č. tajnik.

Proslavite! Želimo, da vsa naša društva in ostala napredna dijaška udruženja čim veličastneje proslave 75letnico smrti pesnika Prešerna (8. februarja 1849.) in obletnico smrti nepozabnega dr. Tavčarja (19. februarja 1923.) ter po možnosti 50letni jubilej odličnega Čeha Macharja. Na teh večerih naj se čitajo njih dela in predava o njih; pesmi Prešerna bodo hvaležna pevska točka. Obenem vas «Vidovdan» naproša za izčrpna poročila.

C. T., centralni odbor.

Novo mesto. Dne 2. februarja priredi C. T. v Novem mestu (Čitalnica) dramo v 4 dejanjih «Ugrabljene Sabinke» in nato ples. Prireditev je namenjena novomeškemu dijaštvu.

Kulturno-znanstveni odsek «Preporoda». Meseca oktobra 1923. se je reorganiziral kulturno-znanstveni odsek «Preporoda». Izvoljen je bil nov odbor, ki je začel z agitacijo med članstvom društva in ostalim dijaštvom. Po dveh tednih se je osnoval prvi odsekov krožek, literarni, kateremu so sledili deklamatorski in socijalno-filozofski. Krožki imajo redne tedenske sestanke, h katerim prihajajo člani zelo redno. Sedaj se snuje nov krožek, retorični, kateremu je obljubil svojo pomoč tov. akademik Bajič. Odsek prireja redna predavanja, ki se vrše vsako soboto. Do sedaj je bilo deset predavanj, večinoma socialno-teoretične vsebine. Predavajo večinoma naprošeni gospodje, tako je n. pr. tov. Bajič imel tri predavanja, pa tudi člani odseka pridno predavajo. Za bodoča predavanja so obljubili svoje sodelovanje gg. dr. Brezigar, dr. Rape, Bajič, Grahor in drugi gospodje. V področju odseka se je vršila tudi proslava petletnice Cankarjeve smrti. Predaval je tov. akad. Kosovel, sodelovali pa so člani deklamatorskega krožka. Proslava je lepo uspela. Odsek šteje 40 članov. V posameznih krožkih pa se aktivno udeležuje

v literarnem 15, v deklamatorskem 10, v socijalno-filozofskem 10, v retoričnem 20 članov. Gotovo je, da je kulturno-znanstveni odsek »Preporoda« eden najagilnejših med podobnimi institucijami vseh srednješolskih pa tudi akademskih društev.

»Preporod«, turistična sekcija. Sekcija se je obnovila koncem prejšnjega leta na željo nekaterih članov turistov, ki so želeli, da bi se njihovo delovanje združilo enotno v krogu našega društva. V sekcijo se je vpisalo 12 članov, ki so takoj začeli smotreno gojiti ta sport. Vrše se redni sestanki članstva, kjer se sklepa o nameravanih izletih. Posamezne skupine so napravile že več zimskih tur v Kamniške in Julijske planine, ki so dobro uspele. Za bodočo sezono se bo napravil obširen in natančen program za delovanje sekcije, ki bo, kakor upamo, zanesla med naše članstvo zanimanje za planinski sport.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO

... oja, štipendijo za oktober sem že dobil, že ob Novem letu, pa tisti list je visel zraven... o novih taksah, po 500 Din ena, kaj!... štrajk na naši tehniki pa pride od tega, ker so vsi tehniki v dvomu, da bi bila tista očetovska objava na dekanatu dijaštvu res »koristna«; če bo pa kaj lažje umljivega sklenil konklave na dekanatu, se bodo »šahovske figure« drugam premaknile: nazaj pred šahovskega mojstra. Zaenkrat pa sede po stopnicah tehnike zapuščene, da branijo »neokuženim« vstop v okužene kraje... Dijaki »nas ne bodo« si misli eden, profesorji »nas mislijo«, sviri zopet drugi. Če pride »štrajk za vse«, bo to toliko, kot da je mladina že zelo izkvarjena. Ampak ne vsa! Le na tehniki. In zato je dala Previdnost ravno tja take profesorje, ki dijakom »koristijo«. Ali se spomniš, ko so lani tudi pri juristih taki strašili s podpisi »zavolj« podpisov volje? Pa če se bo tem-le na tehniki vse dovolilo, znajo še kje drugje domišljavi postati in »koristiti« dijaštvu, bi skoro prišel do veljave Luka Jeran iz Zgodnje Danice s tem-le fantaziranjem: »... se pomenkvalo, kako bi vseučiliše vravnali ali prenaresili, da bi bilo prav in dobro. Kaj pravite, ali bi ne bil najbolj praktičen punkt tā, da bi zopet spovedni lističi veljavo zažobili? — Marsikateri poprej prav dobri mladenči bi potem spovedi ne pozabili; in ker bi spovedi ne pozabili, bi katoličani biti ne pozabili; in ker bi katoličani biti ne pozabili, bi zadovoljno živeli in umrli; zadovoljno živeti pa je naj več sreča na zemlji, in zadovoljno umreti naj več sreča za večnost; ergo — so spovedni listiki ali da rečemo: spoved naj bolj praktičen punkt za vseučiliša.* Kaj misliš, da se ne dá na šahovske figure poleg »koristnih« predpisov še spovednih listkov napopati? —že.

Naše »Centralno akademsko podporno društvo« je katoliškim kolegom trn v peti. Od teh naročena že vpijeta »Slovenec« in »Domoljub«; to so liberalci, mladi brezverci, narod, ne jih podpirati. Če smo kdaj dvomili, da so naše sodbe o katoliških kolegih preostre, nam tega ni treba več! Tak podel izstop, značč polno pokrnelost primitivnih socialnih čuvstev, ni vreden nadaljnje ocenjevanja. Bo pač treba še ostreje potegniti črto med zavednim svobodnimiselnim dijaštvom, ki se bori brez tuje pomoči s strahotami dijaškega životarenja in med kolegi, ki prisegajo na najdovršenejšo nauke velikega učitelja Krista predvsem zato, da polegajo po zofah ljubljanskih kanošnikov in si za 2 Din kupijo celodnevno hrano. Da, še ostreje se ločimo! —že.

»Njivi« bi to-le napisali, da naj preneha s svojo »Grudo«. Saj nam je vseeno, ali »Gruda« ali »Kepa« ali »Jadran« ali »Zeleno morje«, le organizacija bodi ena, za vse napredno dijaštvo skupna; tam je dovolj prostora tudi za vas agrarce, seveda, če ste akademiki, če pa je »zelena deteljica« drugih korenin in drugačnega semena, potem prisedite tudi pri jedi k starejšim gospodom! Naše vrste morajo ostati skupaj! —že.

* Doslovno po »Zgodnji Danici«, 1865. str. 31.

Čujemo, da dobi «Vidovdan» za februar novega, katoliškega bratca. Snovatelji polagajo preveliko važnost na ime, zato baje glasila, ki ga čakamo že od oktobra, še ni na svet. Eni bi radi «Besedo», borbači težko «Kladivo». Nam je vseeno; «Vidovdan» je poleg na svoj lep razmah ponosen tudi na to, da je na nasprotni strani ustvaril potrebo po glasilu in s tem zaposlil pri resnem delu najmanj 15 najboljših sil. Naš položaj pa je že danes tak, da nas «Kladivo» ne more razdrobiti, «Beseda» pa bo obema strujama koristila. —že.

† **Stanku Petriču!** (Vesela pesem Tvojem zdravemu življenju.) Kjerkoli si, krepak svetel pozdrav! Saj veš, da se ne mudim rad ob grobeh. Vsa lepša je moja bela cesta in dražji od žalosti je moj spremljevalec, tvoj napol izgovorjeni nasmeh. Tudi ne bom molil ob tvojem grobu, saj veš, kako molijo črnozahaljeni, ki jih plačuje «Mestni pogrebni zavod». Po zeleni ravnini grem. Nekdo je stal pred menoj in vrgel čez njo bel kolobar traku, ki je zaplapolal v večnost. (Se spomniš na Nju?) Sedaj grem po njem. Sredi ravnine majhna črna hišica. Pravi jo, da si v nji, da je to tvoj dom, pa da te ni doma. Nikdo ne ve povedati, kam si šel, in tudi tvoj profesor indo-germanistike bi osupnil, če bi ga vprašal po tebi. Jaz pa vem, da si Nekje. In vem, da se Tam vidiva. Danes mi je pisal tudi tvoj prijatelj o tebi: Dal je za vejico bršljana to, za kar trepeče toliko drugih. In zato ti ne morem pisati žalostnih labodnic, kajti še tvoja «smrt» je bila seganje po življenju. Ni te med nami več, toda v našem pogumu, tvoji dediščini, v naši drznosti, tvojem zdravju, v tem ostaneš med nami, tako boš pel z našimi mladimi dušami. Srečko Kosovel.

† **Oskar Florenini**, mlad pravnik ljubljanske univerze, je 12. januarja t. l. podlegel smrti. Bil je zaveden narodnjak naprednjak, pridno je pomagal domačemu dijaškemu klubu v dramatik. Lahka mu zemlja!

Iz božične seje (29., 30. decembra 1923.) Upravnega odbora Ferijalnega saveza. Zapisnik III. kongresa se objavi v «Glasniku F. S.», poleg tega se na istem stavku natisne 200 izvodov zapisnika. Ves zapisnik mora biti natisnjen do konca tekočega šolskega leta. Znaprej potrjujejo Oblastni odbori članske izkaznice, da se razbremenijo centrala. — Sklene se na spomlad razširiti ferijalni pokret na Južno Srbijo. — Ferijalna legitimacija je bila do sedaj izstavljena le za božične praznike. Končno redakcijo celotne legitimacije donese Upravni odbor na velikonočni seji. Kolonijo v Soko-Banji odstopa centrala F. S. akad. podružnici F. S. v Beogradu. —že.

RAZNO

Maksimum produkcije. Fiziolog Tigerstedt trdi, da pade maksimum produkcije ravno v mlada leta, navadno med 25. in 30. leto. Tako je Sadi Carnot postavil tako zvani drugi stavek energetike v svojem 28. letu. I. P. Joule je našel mehanični ekvivalent v 26. letu, J. R. Mayer zakon o neuničljivosti energije v 28. letu. Liebig je postal profesor z 21. letom, Humboldt z 22. in W. Thomson z 22. letom. Van t' Hoff je objavil svoj asimetrični ogljik z 21. letom, Arrhenius elektrolitično teorijo v 25. letu, Linné je postavil prirodni sestav v 24., Scheele in Berzelius pa sta dala svoja najboljša dela pred 30. letom. Reformatorji fiziologije: Ludwig, Brucke, Helmholtz, Du Bois Reymond so napravili svoja največja dela s 25 leti. —že.

Le preko medsebojnega bratstva se more utrditi slovanska vzajemnost. V decembru 1923. so igrali v Táboru (Južna Češka) Hrčičevo «Veliko žrtvo». In pred prireditvijo je bilo — predavanje o Slovencih, o naših dramatikih, romanopiscih, poetih. Tudi mi ne držimo križem rok! —že.

Masarykov akademski kolegij v Pragi. Izkopna dela za ta kolegij so se začela 19. decembra 1923. Impozantna zgradba bo imela 300 sob za 600 dijakov. V njej bodo

poleg tega še gledališka dvorana, telovadnica, jedilnica, soba za klavir, učilnica, kopalnica in društveni prostori. Stavbišče, 5000 m², je darovala mestna občina praška. Leži blizu nove češke tehnične visoke šole v Dejvicah. Kolegij bo stal med progo, ki pelje na Veleslavin in cesto v Belvary.

Austria docet... Katoliška cerkev prepoveduje sežigati mrličje. Dunajski krematorij pa obratuje naprej... V januarju so lani tam sežgali 31 trupel, v decembru pa že 89. Vsega skupaj je bilo vpepeljenih 835 mrtvecev, med temi (žal) največ katolikov, namreč 481. Dunajski krematorij stoji na Dunaju. Dunaj je glavno mesto avstrijske republike. Avstrijski republikai načeljuje prelat g. Seipel. Tako v katoliški Avstriji! In kako v katoliški Sloveniji? Avstrijska republika je pred nami, — — — «ergo, patres conscripti, Austria docet.» —že

ZAPISKI

Anton Vodnik: Vigilije. 1923. Popolnoma pravilno je vzkliknil sodobni ruski umetnik: Umetnost ne kaže (posnema!) narave, ustvarja si svojo lastno naravo. S tem se je približal bistvu umetnosti, ki je pri vseh umetnikih isto, namreč hotenje ustvarjanja, pa najsi so njihova stremljenja različna; to namreč dokazuje samo njihovo lepo raznolikost, ki oživilja umetnost, jo krepi, ji daje moč novih vidikov ter uporablja slikovit mozaik duševnosti. Problem moderne umetnosti sploh je izraziti čim adekvatnejše svojo individualnost, ki je subjektivistična, to pa zavorlo tega, ker hoče obračunati z ono opraseno, v frazo oblečeno «duševno doživljanje», v ono pri nas skoro akademično prazno «svetovno naziranje» itd. itd. Prispeli smo namreč do točke, ko so se — žalibog — udomačiti termini za različne debate in ko menijo nekateri samoprevaranci, da so že vse probleme rešili itd. itd. To je nujni psihološki vzrok pustiti pota poplitvijočega objektivizma, obrniti oči vase in doživljati... To se pravi, najti v tej peščeni frazariji oazo, kjer naj uspeva življenje. Še tako majhna naj bo, zelena je, resnična je. Prva skala današnje dobe je plitvi materializem, druga zapreka je peščeno, pusto javno mnenje, ki črpa iz dnevnikov svojo objektivno modrost, in blagor mu, ki je dospel do zelene oaze. V tej dobi, ko duša skoro ne more živeti, se je obrnil Vodnik k Bogu. Počasi se mu približuje, v «Žalostnih rokah» ga išče in kliče, ustvarja si nov svet, kamor naj stopi, da ne umre. V «Vigilijah» mu je stopil bliže, že ga čuti v svoji duši, že ga čuti v svoji beli erotiki in «še ena žalost bo prešla...» in stopi popolnoma do «Njega». On ve, da «jaz sem slep, a Nekdo je svetel». In vsa njegova erotika je težka; tiha kot luč bi rada bila, breztežna kot sinjina, zato ker ve, da je v slednji misli Bog. In ta slutnja je vzrok bolečine: «O, zdaj vem, da bolečina, ki žge nas v dušah, je Njegova roka blede.» To je čustvo sužnja, ko je enkrat zadihal svobodo, bolest telesa, ko je človek začutil sproščenost. Življenje mu je težko kot kri bolniku in večnost mu je lahka kot misel. Izraz je adekvaten, umetniško skop, dostikrat celo preveč shematičen, kar naj Vodnika opozarja, da ne postane izraz suh kakor tisti zlati ornamenti na oltarjih. In ako bi ocenjeval knjigo sociološko, bi mu moral povedati, da je postal Krist Odrašenik šele med ljudmi. Kljub vsej svoji lepoti in zavorlo tega veliki umetniški višini se mi zdi kot da bi pokrila zeleno polje težka, rumena asketska megla, kjer ne bo nikoli uspevalo življenje, ki ga sanjam jaz, ki verujem vanj kakor veruje vanj bolnik naše razbolele dobe. Treba je vstopiti v življenje, razkrinkati tisto grozno laž, treba je poduhoviti obliko, treba je osvežiti sok v nas, zdravega jutra je treba, ki bo vse sveže od rose, in tedaj bo tudi Vodnik, ki odstira vedno tišje zarje in sublimnejše svetove, lahko vzkliknil eno jasno besedo, ki bo tudi pomenila večnost, pa bo nosila v sebi pečat zdravja. In ta beseda bo novo vstajenje. Srečko Kosovel.